

Йоана Спасова-Дикова, проф. д-р

Институт за изследване на изкуствата – Българска академия на науките

АКТЬОРЪТ И НАЦИОНАЛНАТА ДРАМАТУРГИЯ МЕЖДУ ДВЕТЕ СВЕТОВНИ ВОЙНИ

Резюме. Текстът е част от по-голямо изследване, което се отнася към изучаването на проблеми на актьорското изпълнение в националната драматургия през XX в. в България. Основният фокус е върху първите изпълнения на български пиеси на сцената на Националния театър между двете световни войни. Специален акцент е поставен върху вече утвърдени като класически драми на Ст. Л. Костов, Й. Йовков, Р. Стоянов, Г. Райчев и други. Въпреки че българската драма от този период е в някакъв смисъл битова и дребнобуржоазна, актьорите изграждат някои от най-добрите си роли в национални пиеси. Според запазените свидетелства първите сценични интерпретации на „Големанов“, „Албена“, „Боряна“, „Майстори“, „Еленово царство“ оставят дълбоки следи в съзнанието на зрителите със симбиозата между актьор и роля като резултат на усилията и от двете страни – на актьори и публика – по време на целия театрален процес. Националната драма, написана „на гърбовете на актьорите“, дава много възможности на съвременниците за съпреживяване и незабравими моменти.

Ключови думи: актьор, театрална игра, национална драма, „Големанов“ – Ст. Л. Костов, „Албена“, „Боряна“ – Й. Йовков, „Майстори“ – Р. Стоянов, „Еленово царство“ – Г. Райчев

Представеният текст, който е част от по-голямо изследване на играта на актьора в националната драматургия през XX век, поставя акцент върху първоначалните сценични интерпретации между двете световни войни на вече станалите класически български пиеси на Ст. Л. Костов, Й. Йовков, Р. Стоянов, Г. Райчев и др., писани до голяма степен съобразно творческите сили на актьорите – звезди от Народния театър.

Значението на националната драма за развитието на националното сценично изкуство е голяма. Неслучайно големият актьор Кръстьо Сарафов, който е първият Големанов на Ст. Л. Костов, Куцар от „Албена“ на Йовков, Хаджи Мано от „Кара Танас“ на Савов, поставил „Тъмни души“ на Немиров, в интервю в края на 20-те години на XX век възкликва: „Сега желая да видя българската родна драма закрепнала напълно. Това ми е

радостта. Тя е по-позната, по-обичана и от артиста, и от публиката.“¹

Може да се каже, че от средата на 20-те в духа на възжеленията на българската интелигенция от предишните десетилетия постепенно започва да се осъществява призивът на Константин Мутафов, че национален театър съществува само при наличието на национална драма.²

Един от важните проблеми, който заслужава по-особено внимание, е свързан със срещата на актьорите с новата българска драматургия, доколкото в края на 20-те и началото на 30-те тя бележи значителни постижения в творчеството на следващите четирима от етикетираните като най-видни български драматурзи в театралната ни история след Ив. Вазов, А. Страшимиров, П. К. Яворов, П. Ю. Тодоров. Става дума за Ст. Л. Костов, Й. Йовков, Р. Стоянов, Г. Райчев. Това са автори, чиито пиеси в рамките на по-малко от 7 години за първи път намират сценична реализация в Народния театър.

Между двете световни войни на сцената на Народния театър се появяват последователно едни от най-оценяваните впоследствие произведения в българската драматургия. Те се превръщат в „третата вълна“ българска класика. Като „първа вълна“ може да се приемат произведенията от втората половина на XIX век на Т. Икономов, Д. Войников, В. Друмев, ранния Ив. Вазов и др., след което следва „втората вълна“ от началото на XX век с пиесите на късния Ив. Вазов, А. Страшимиров, П. К. Яворов, П. Ю. Тодоров и др. Към третата вълна могат да бъдат причислени „Майстори“ (1927) на Р. Стоянов, „Големанов“ (1928) на Ст. Л. Костов, „Албена“ (1929), „Боряна“ (1932) на Й. Йовков, „Еленово царство“ (1934) на Г. Райчев (**фиг. 1**) (**фиг. 2**).

Общо българската драматургична продукция между двете световни войни надвишава 400 произведения. Списъкът от нови български пиеси, реализирани на първата ни сцена, е около 40, като към тях би трябвало да се добавят и над 40 творби, които са специално писани за Театъра на младите към Народния театър, поставени в периода 1924–1944 г. Те най-често представляват драматизации по български и световни приказки и легенди, но има и авторски пиеси, между които „Жар птица“, „Златка, златното момиче“, „Педя човек – лакът брада“ от Светослав Камбуров-Фурен, „Вълшебната пещера“, „Юнак Гого“, „Малкият цар“ от Георги Караиванов, „Иван Готован“, „Глупчо“, „Чирачето и дяволът“ от Георги Дръндаров, „Завистливият побратим“ от Константин Мутафов, „Сестри“ от Константин Сагаев, „Бабини Видини кули“ от Димитър Панчев, „Късмет“ от Никола Никитов, „Малкият хайдутин“ от

¹ БРЪЗИЦОВ, Х. Един час при Кръстьо Сарафов. – *Литературен глас*, 1928, № 7, с. 3.

² МУТАФОВ, К. Действителност и проблем на Народния театър. – *Българска мисъл*, 1925, № 1, с. 94–105.

Емил Коралов, „Ламбо Ламбушката“ от Иван Бакалов, „Царкиня Бисер“ от Невена Милошева и др., поставяни предимно от Борис Борозанов, Йордан Свещаров, Хрисан Цанков, Николай О. Масалитинов (**фиг. 3**).

Повечето от постановките по съвременни български произведения (без да се броят спектаклите в Театъра на младите към Народния театър) са дело на Масалитинов. Те са над 20 от общо около 40-те спектакъла по нови български пиеси, поставени през периода, от които десетина са на Хрисан Цанков. Останалите са режисирани от Стоян Бъчваров, Кръстьо Сарафов, Петко Атанасов, Юрий Яковлев, Златина Недева, Владимир Полянов. Любопитен е фактът, че станалите класически български пиеси от предишните десетилетия, които са над 10, също са поставени от режисьорите Хрисан Цанков и Николай Масалитинов.

Това обстоятелство би следвало да се осмисли не само в количествено отношение, но и като качество на сценичната реализация. Интересно е, че увеличаването на дела на българската драма в репертоара от края на 20-те и 30-те години не е за сметка на модерната драматургия, която се запазва като съотношение, а се дължи на намаляване на броя на руските и западноевропейски класически пиеси.

Вероятно, като се вземат предвид както художествените достойнства, така и слабостите като драматургия на тези пиеси, не без значение е „вещата ръка“ и професионално „набитото око“ на Масалитинов като първи постановчик на голяма част от тези „бисери“ на нашата драматична литература, спомогнал за тяхното втвърдяване като „класически“ произведения.

През втората половина на 20-те и 30-те години се забелязва засилващо се влияние на сцената върху текста и приобщаване на българската драма към театралната конвенция. Масалитинов, който очевидно е оценявал важността на един такъв акт, има изключителни заслуги в това отношение. Той оставя свидетелства за процеса на откриване на текстовете, както и за съвместната си работа с драматурзите над постановките на „Майстори“, „Големанов“, „Албена“, „Обикновен човек“ и „Боряна“.³ Една от статиите му „Моите постановки на български пиеси“ е специално посветена на проблема.⁴

Любопитен е споменът му за Йовков. Масалитинов поставя всичките му четири пиеси – „Албена“ (1929), „Милионерът“ (1930), „Боряна“ (1932) и „Обикновен човек“ (1936) (**фиг. 4**) (**фиг. 5**). Режисьорът споделя, че писателят, гледайки репетициите на „Албена“, за първи път вижда „как душата на талантливия актьор се слива с живата тъкан на неговото

³ МАСАЛИТИНОВ, Н. О. *Спомени, статии, писма*. София: Наука и изкуство, 1987, с. 183–188.

⁴ *Сто години български театър* [Сб.]. София: Наука и изкуство, 1956, с. 215–224.

слово, за да създаде завършен образ“. Масалитинов разказва как Йовков се радва като дете, в очите му свети възторг, щастлива усмивка озарява лицето му, но се огорчава, изпада в отчаяние, когато на артиста не се удава изведнъж да схване вярно замисления авторов образ.⁵

Характерно за Йовков като драматург е, че той се отнася твърде ревностно към създадените от него образи, които по неговите думи го обсебват, затова трудно се съгласява да промени нещо или да възприеме различна интерпретация от страна на режисьора или актьорите⁶. Той дори пише бележки, подобно на Вазов, за външността и характера на действащите лица. Масалитинов тълкува този факт по отношение на Йовков като проява на болка и пламък в творческия процес у всички надарени люде.⁷

Интересно е как самите актьори класифицират образите в българските пиеси от периода – „Албена“, „Боряна“, „Майстори“ и пр. Те наричат пиесите „битови“ и изтъкват като закономерно, че Масалитинов показва своето голямо майсторство в нашите битови пиеси.⁸

Тук е необходимо да се отбележи, че в случая, съдейки по различните рецензии, спомени и пр., очевидно самата сценична практика се оказва доста консервативна и традиционна по отношение на трактовката и работата с текста. Това не пречи редица актьори като Сарафов, Димов, Трандафилов, Стаматов, Кисимов, Йорданова, Герганова и др. да разгърнат таланта си и техните възплъщения да намерят радужен публичен отклик в постановките не само по Йовковите драми, но и по останалите нови български произведения, най-често под режисурата на Масалитинов.

Оперативната критика се отнася критично към първата постановка на „Албена“.⁹ От двете *Албени* критиците се отнасят по-ласкаво към интерпретацията на Петя Герганова, която дава непринудена и трагична игра.¹⁰ Невена Буюклиева е по-тежка, дръзка и предизвикателна като „разгулена селска красавица“.¹¹ Играта на Сарафов като Куцар и на Стаматов като Нягул получава добри отзиви в печата (**фиг. 6**).¹²

⁵ МАСАЛИТИНОВ, Н. О. Цит. съч., с. 183.

⁶ Пак там, с.183–185.

⁷ Пак там, с.183.

⁸ ГЕРГАНОВА, П. *Георги А. Стаматов*. София: Наука и изкуство, 1970, с. 126.

⁹ ВАСИЛЕВ, В. „Албена“, драма от Йордан Йовков. – *Златороз*, 1929, № 5, 258–262 с., с. 5; КАМЕНОВА, А. „Албена“. – *Свободна реч*, 1929, № 1512, с. 3; САГАЕВ, К. Защо „Албена“ не е драма. – *Пладне*, 1929, № 122, с. 2; СИРАК СКИТНИК. „Албена“. – *Слово*, 1929, № 2037, с. 1.

¹⁰ МИНКОВ, Ц. „Албена“. – *Българска мисъл*, 1929, № 1, с. 73.

¹¹ Пак там; АТАНАСОВ, Н. „Албена“, драма в три действия от Йордан Йовков. – *Глобус*, 1929, № 2, с. 2; СИРАК СКИТНИК. „Албена“. – *Слово*, 1929, № 2037, с. 1.

¹² ВАСИЛЕВ, В. „Албена“, драма от Йордан Йовков. – *Златороз*, 1929,

За „Боряна“ на Йорданова критиката пише, че актрисата „дава тип на прелестна наивка“, макар че тук-таме прави впечатление, че „съвсем се загубва в текста, който я кара да върши и говори неща крайно противоречиви едно на друго“¹³. Според Василев обаче тя успява да постигне образа на Боряна с „тънка сценична дискретност“¹⁴ (фиг. 7).

По повод на постановката на „Майстори“ под режисурата на Масалитинов Владимир Василев оценява сцената с припадъка на Милкана от „Майстори“ в изпълнението на Петя Герганова, която се изправя срещу Найдено (Г. Стаматов) в позата и самосъзнанието на някаква Ибсенова героиня, като неправдоподобна, недопустима, във всичко наше. Въпреки това според него като цяло актрисата показва вярна, художествено уравновесена игра.¹⁵ Критикът не е удовлетворен и от „изпадането“ на Трендафилов в ролята на Живко от общия стил в посока на свойствената за актьора романтична приповдигнатост.¹⁶ Чемера смята, че „Милкана и Живко са еднакво слаби и от сценично, па и от литературно гледище“¹⁷.

Според част от критиката играта на Стаматов като Найдено от „Майстори“ е художествена и актьорът успява да пречупи в нея интимната психологична сложност на човек, тъй много близък, роден на тревожния национален дух.¹⁸

За значението, което самите актьори придават на родните пие-си, е показателно изказването на Кръстьо Сарафов:

Чисто български образи създавам с голяма радост и задоволство. Най-силното ми желание и досега е българската публика да ме запомни с български образи. С жив интерес посрещам появата на българска драма, която трябва да стане насъщна храна на нашия театър. От това ще бъде улеснен в творчеството си българският артист.¹⁹

Иван Димов също цени особено много родната драматургия:

Една от ролите, която ми струва най-много безсънни нощи, по-много от Раскольников дори, е Гунчо Митин от „Албена“ на Йовков. Не защото ролята

№ 5, с. 258–262; СИРАК СКИТНИК. „Албена“. – *Слово*, 1929, № 2037, с. 1.

¹³ САГАЕВ, К. Защо „Албена“ не е драма. – *Пладне*, 1929, № 122, с. 2.

¹⁴ ВАСИЛЕВ, В. „Боряна“, драма от Йордан Йовков. – *Златороз*, 1932, № 7, с. 335–339.

¹⁵ ВАСИЛЕВ, В. „Майстори“, драма от Рачо Стоянов. – *Златороз*, 1927, № 10, с. 397.

¹⁶ Пак там.

¹⁷ ЧЕМЕРА, П. (Петър Захариев). „Майстори“, драма в 4 действия от Рачо Стоянов. – *Обществена мисъл*, 1927, № 6–7, с. 435–437.

¹⁸ ИВАНОВ, В. Действащите лица в „Майстори“. – *Пряпорец*, 1927, № 219, с. 1.

¹⁹ ТИХОЛОВ, П. *Кръстьо Сарафов на сцената и в живота*. София: Просвета, 1946, с. 47.

е голяма по текст, а защото е наша. Аз изобщо държа на българските роли и със страх ги изнасям, защото и едно дете може да ти каже: – Това не е така.²⁰

Според съвременниците и особено колегите Гунчо Митин е една от много добрите роли на Димов (**фиг. 8**).²¹

Макар и не всички актьорски превъплъщения веднага да са приети безрезервно от оперативната критика, в историята на театъра ни остават емблематични изпълненията на Кръстьо Сарафов като Големанов и Куцар, на Иван Димов като Андрея, на Владимир Трандафилов като Живко, на Константин Кисимов като Златил, на Георги Стаматов като Найдено, Нягул и Рали, на Петя Герганова като Милкана и Албена, на Зорка Йорданова като Боряна, дали живот за първи път на наша сцена на вече станалите класически български герои и героини. Би следвало да се отбележи, че в периодичния печат, в рецензиите на Вл. Василев, П. Захариев-Чемера, В. Иванов, А. Каменова, Д. Б. Митов, Е. Пелин, В. Пушкарьова-Пехливанова, К. Сагаев, Сирак Скитник, П. Увалиев, Д. Шишманов и др. има противоречиви и очевидно доста справедливи критически отзиви, както относно образите от пиесите, така и по отношение на играта на актьорите. В по-късните спомени, монографии и пр. обаче се замъгляват недостатъците и пресилено се отбелязват изключително големите успехи на тези спектакли сред публиката.²²

Като един от шедьоврите през периода, както като пиеса, така и като сценична реализация и актьорски изпълнения, е посочван спектакълът „Еленово царство“ на Г. Райчев под режисурата на Ю. Яковлев, 1934 (**фиг. 9**).

Добре изграждат своите образи Борис Ганчев като Гедон, Борис Михайлов като Цар Кардан и Константин Кисимов като Грило, но критиката е особено ласкава към Петя Герганова, която в ролята на Алгара успява да предаде „драматичния пулс на текста тъй хубаво“²³, да разкрие драматичната раздвоеност на героинята си, изпълнена с поезия и копнеж. Елин Пелин подчертава, че „Герганова леко и заразително очертава привлекателния образ на Алгара“²⁴.

Особено внимание от гледна точка на тенденциите в актьорското изкуство през периода заслужава и постановката на Хрисан Цанков

²⁰ Актьорът Иван Димов 1921–1947. – В: *Иван Димов 1921–1947. Юбилеен сборник*. София: Юбилеен комитет, 1947, с. 80.

²¹ МАСАЛИТИНОВ, Н. О. *Спомени, статии, писма...*, с. 192.

²² ГЕРГАНОВА, П. *Георги А. Стаматов*. София: Наука и изкуство, 1970, с. 25; МАСАЛИТИНОВ, Н. О. *Спомени, статии, писма*. София: Наука и изкуство, 1987, с. 187; ПЕНЕВ, П. *История на българския драматически театър*. София: Наука и изкуство, 1975, с. 731.

²³ ЦАНЕВ, Г. „Еленово царство“. Драматическа легенда в седем картини от Георги Райчев. – *ЛИК*, 1934, № 12, с. 3.

²⁴ ЕЛИН ПЕЛИН. „Еленово царство“, легенда в стихове от Георги Райчев. – *Беседа*, 1934, № 7, с. 2.

по твърде скромната по своите драматургични достойнства пиеса на Стефан Савов „Пред изгрев“ (Кара Танас), 1936 (**фиг. 10**). Като цяло критиката дава положителна оценка. Повечето рецензенти са на мнение, че в този спектакъл по наша съвременна драматургия, разбира се не без усилията на режисьора, актьорите успяват да постигнат невероятен сплотен ансамбъл. Въпреки че пиесата не блести с изключителност, тя очевидно е била съобразена с актьорските възможности, доколкото авторът, който самият е актьор в театъра, е твърде добре запознат с качествата на своите колеги. Участват най-изтъкнатите артистични сили. Кара Танас е Владимир Трандафилов, Хаджи Мано Чорбаджи са Кръстьо Сарафов и Богомил Андреев, Николаки бей е Георги Стаматов, Ангелина е Зорка Йорданова, Янка е Петя Герганова, Дядо Димитър е Константин Кисимов. Сред добрите изпълнения са посочени тези на Трандафилов, Сарафов и особено на Герганова и Йорданова. Герганова, според Будевска, изнася великолепно „ролята на жена с неудържим темперамент и в същото време – пак в оковите на въздържащото самообладание, което времето налагаше тогава на жената“. Зорка Йорданова в ролята на истинската жена Ангелина, „жена любеща и нещастна, безропотна, подчинена на волята на баща си“, също буди възхищението на Будевска. Според актрисата в спектакъла са блеснали двете сили – Герганова и Йорданова – като звезди, давайки най-красивото от своята душа.²⁵ Според Зидаров „Герганова от този образ създава по-скоро легенда“²⁶. Тенев пише за Трандафилов като Кара Танас, че „Трандафилов с изключителна вътрешна сила на своята актьорска дарба сякаш изразяваше огромната въздишка на народа и пламенната вяра в живота, който идва“²⁷. По-късно Каракостов обобщава, че тази постановка е забележителна с актьорското си майсторство.²⁸

С годините режисурата в Народния репертоарен театър става все по-конвенционална и същевременно „обуздаваща“ актьора.

Към края на 30-те години и началото на 40-те все по-популярни стават домашните комедии и градската драма като „Госпожата“ от Елисавета Багряна и Матвей Вълев (1938), „Синята светлина“ от Дими-

²⁵ ГЕОРГИЕВ, К. Един час при Адриана Будевска. – *Литературен глас*, № 344 от 3.03.1937, с. 3.

²⁶ ЗИДАРОВ, К. „Пред изгрев“, драма от Ст. Савов. – *Брод*, 1936, № 8, с. 3; МИТОВ, Д. Б. „Пред изгрев“, драма в 9 картини от Ст. Савов. – *Литературен глас*, № 322, 1936, с. 3; ПУШКАРЬОВА-ПЕХЛИВАНОВА, В. Откриване на сезона на драмата в Народния театър. „Пред изгрев“ („Кара Танас“), драма от Ст. Савов. – *Беседа*, 1936, № 2, с. 26; УВАЛИЕВ, П. „Пред изгрев“. – *Балкан*, 1936, № 19, с. 4; ЯНЕВА, С. „Пред изгрев“ от Ст. Савов. – *Българска реч*, 1936, № 2, с. 77–78.

²⁷ ТЕНЕВ, Л. *Актьори и роли*. София: Наука и изкуство, 1956, с. 27.

²⁸ КАРАКОСТОВ, С. *Български артисти*. София: Български писател, 1985, с. 99.

тър Спространов (1941) , „Отроче от мъжки пол“ от Георги Караиванов (1942), които често, както правомерно отбелязва изследователят на българската драма Ромео Попилиев, „клонят към блудкав мелодраматизъм“²⁹ **(фиг. 11) (фиг. 12) (фиг. 13).**

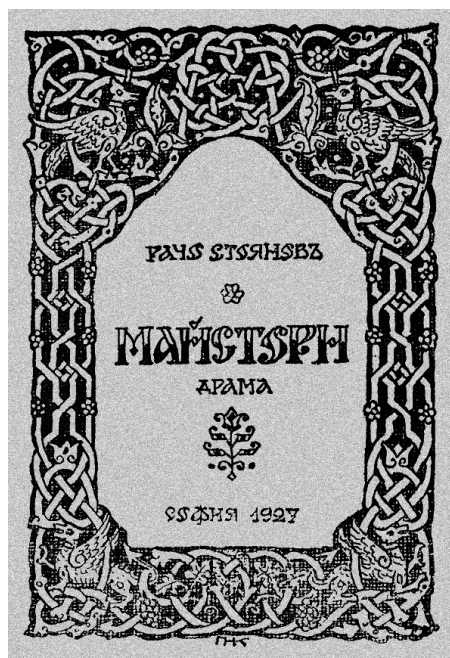
В десетилетието преди войната особено се засилва ориентацията на писателите към историческите сюжети и към националноосвободителната тематика. Актьорите се изявяват в новите „хайдушки“ драми „Страхиловата майчица“ от Георги Дръндаров (1933), „Април 1876“ от Димитър Хронев (1937) **(фиг. 14)**, „Призори“ от Славчо Красински (1940) , „Калин Орелът“ от Никола Икономов (1941) , „Милена, скопска девойка“ от Стефан Савов (1942) и пр.³⁰ **(фиг. 15) (фиг. 16) (фиг. 17).**

Като цяло българската драма от периода звучи до голяма степен като битова и дребнобуржоазна.³¹ Това не пречи обаче актьорите да изградят едни от най-запомнящите се образи именно в родните пиеси. Още повече, че със създаването на школата към Народния театър от средата на 20-те години се засилва тенденцията изпълнителите да живеят на сцената в рамките на цялостното съзвучие между компонентите, в общия ритъм и пулс на ансамбъла. Съдейки по наличните свидетелства – спомени, рецензии, монографии, в съзнанието на зрителя по отношение на актьорското изкуство най-силни следи оставят именно онези мигове, когато пред очите му и в неговото въображение се изгражда ярката симбиоза актьор – образ в резултат на всеобщите усилия на всички участници в театралния процес от първите репетиции до срещата с публиката.

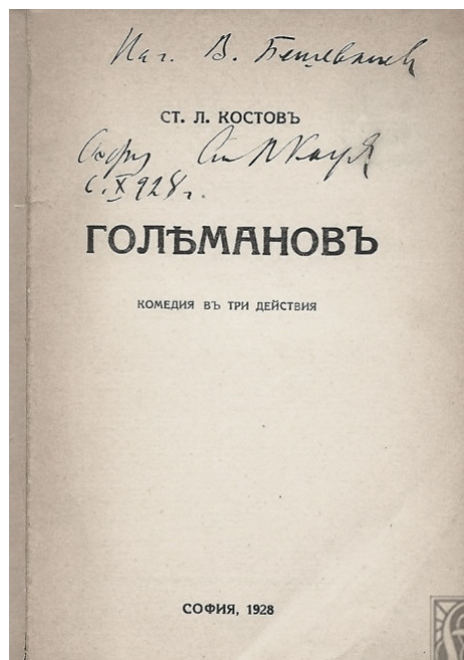
²⁹ ПОПИЛИЕВ, Р. Българската драма. – В: ЙОРДАНОВ, Н. Р. ПОПИЛИЕВ, К. НИКОЛОВА, В. ДЕЧЕВА, Й. СПАСОВА. *История на българския театър. Българският театър между двете световни войни на XX век*. Том 4. София: Институт за изследване на изкуствата – БАН, 2011, 113–192 с., с. 143–150.

³⁰ Пак там, с. 172–178.

³¹ Пак там, с. 189.

Фиг. 1

Фиг. 2

Фиг. 3

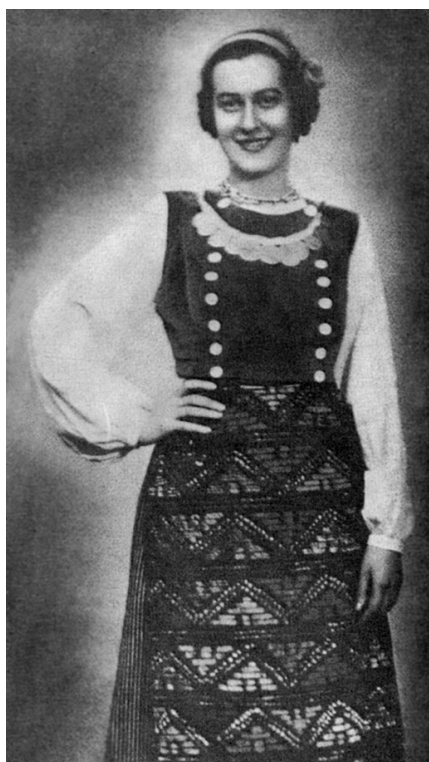
Фиг. 4

Фиг. 5

Фиг. 6

Фиг. 7

Фиг. 8

Фиг. 9

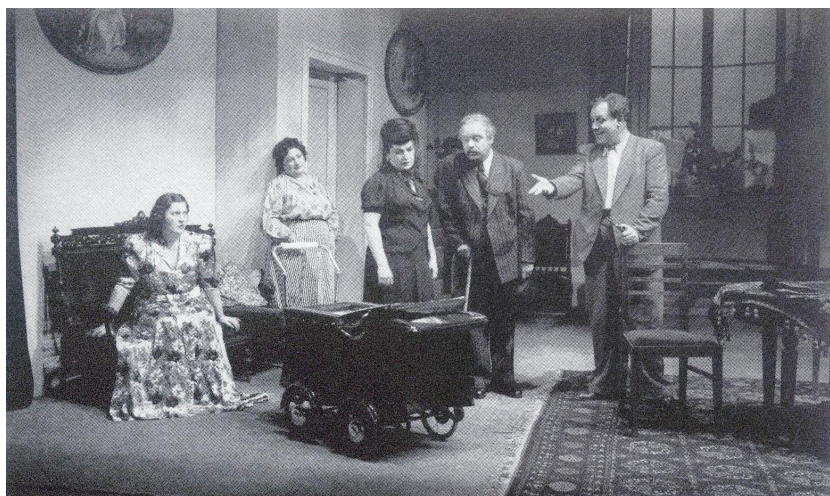
Фиг. 10

Фиг. 11

Фиг. 12

Фиг. 13

Фиг. 14

Фиг. 15

Фиг. 16

Фиг. 17

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

АТАНАСОВ, Н. „Албена“, драма в три действия от Йордан Йовков. – *Глобус*, 1929, № 2, с. 2.

БРЪЗИЦОВ, Х. Един час при Кръстьо Сарафов. – *Литературен глас*, № 7, 1928, с. 3.

ВАСИЛЕВ, В. „Албена“, драма от Йордан Йовков. – *Златороз*, 1929, № 5, с. 258–262.

ВАСИЛЕВ, В. „Боряна“, драма от Йордан Йовков. – *Златороз*, 1932, № 7, с. 335–339.

ВАСИЛЕВ, В. „Майстори“, драма от Рачо Стоянов. – *Златороз*, 1927, № 10, с. 397.

ГЕОРГИЕВ, К. Един час при Адриана Будевска. – *Литературен глас*, № 344 от 3.03.1937, с. 3.

ГЕРГАНОВА, П. *Георги А. Стаматов*. София: Наука и изкуство, 1970.

ГРУДЕВ, С. *Кръстьо Сарафов. Жизнен и творчески път*. София: Наука и изкуство, 1970.

ГЪРЧЕВ, И. (ред.). *Актьорът Иван Димов 1921–1947*. Юбилеен сборник. София: Юбилеен комитет, 1947.

ДИМОВ, И. *Ако имах два живота*. София: Народна младеж, 1967.

ЕЛИН ПЕЛИН. „Еленово царство“, легенда в стихове от Георги Райчев. – *Беседа*, 1934, № 7, с. 2.

ЗАХАРИЕВ-ЧЕМЕРА, П. „Майстори“, драма в 4 действия от Рачо Стоянов. – *Обществена мисъл*, 1927, № 6–7, с. 435–437.

ЗИДАРОВ, К. „Пред изгрев“, драма от Ст. Савов. – *Брод*, 1936, № 8, с. 3.

ИВАНОВ, В. Действащите лица в „Майстори“. – *Пряпорец*, № 219, 1927, с. 1.

КАМЕНОВА, А. „Албена“. – *Свободна реч*, № 1512, 1929, с. 3.

КАРАКОСТОВ, С. *Български артисти*. София: Български писател, 1985.

МАСАЛИТИНОВ, Н. О. *Спомени, статии, писма*. София: Наука и изкуство, 1987.

МИНКОВ, Ц. „Албена“. – *Българска мисъл*, 1929, № 1, с. 73.

МИТОВ, Д. Б. „Пред изгрев“, драма в 9 картини от Ст. Савов. – *Литературен глас*, № 322, 1936, с. 3.

МУТАФОВ, К. Действителност и проблем на Народния театър. – *Българска мисъл*, 1925, № 1, с. 94–105.

ПЕНЕВ, П. *История на българския драматически театър*. София: Наука и изкуство, 1975.

ПОПИЛИЕВ, Р. Българската драма. – В: ЙОРДАНОВ, Н. Р. ПОПИЛИЕВ, К. НИКОЛОВА, В. ДЕЧЕВА, Й. СПАСОВА. *История на български театър. Българският театър между двете световни войни на XX век*. Том 4. София: Институт за изследване на изкуствата – БАН, 2011, с. 113–192.

ПУШКАРЬОВА-ПЕХЛИВАНОВА, В. Откриване на сезона на драмата в

Народния театър. „Пред изгрев“ („Кара Танас“), драма от Ст. Савов. – *Беседа*, 1936, № 2, с. 26.

САГАЕВ, К. Защо „Албена“ не е драма. – *Пладне*, 1929, № 122, с. 2.

СИРАК СКИТНИК. „Албена“. – *Слово*, № 2037, 1929, с. 1.

Сто години български театър. Сборник. София: Наука и изкуство, 1956, с. 215–224.

ТЕНЕВ, Л. *Актьори и роли*. София: Наука и изкуство, 1956, с. 27.

ТИХОЛОВ, П. *Кръстьо Сарафов на сцената и в живота*. София: Просвета, 1946.

УВАЛИЕВ, П. „Пред изгрев“. – *Балкан*, № 19, 1936, с. 4.

ЦАНЕВ, Г. „Еленово царство“. Драматическа легенда в седем картини от Георги Райчев. – *ЛИК*, № 12, 1934, с. 3.

ЯНЕВА, С. „Пред изгрев“ от Ст. Савов. – *Българска реч*, 1936, № 2, с. 77–78.

REFERENCES

ATANASOV, N. „Albena“, drama v tri dejstva ot Yordan Yovkov. [Albena, Play in Three Acts by Yordan Yovkov.] In: *Globus*, 1929, № 2, p. 2.

BRAZITSOV, H. Edin chas pri Krastio Sarafov. [One Hour with Krastio Sarafov.] In: *Literaturen glas*, № 7, 1928, p. 3.

CANEV, G. „Elenovo carstvo“. Dramaticheska legenda v sedem kartini ot Georgi Raychev. [“Deer’s Kyngdom”. Drama Legend in Seven Acts by Georgi Raychev.] In: *LIK*, № 12, 1934, p. 3.

DIMOV, I. *Ako imah dva zhivota*. [If I Had Two Lifes.] Sofia: Narodna mladezh [publ.], 1967.

ELIN PELIN. „Elenovo carstvo“, legenda v stihove ot Georgi Raychev. [“Deer’s Kingdom”, Legend in Verse by Georgi Rajchev.] In: *Beseda*, 1934, № 7, p. 2.

GARCHEV, I. (ed.). *Actionat Ivan Dimov 1921–1947. Yubileen sbornik*. [The Actor Ivan Dimov 1921–1947. Yubilee Collection.] Sofia: Yubileen Comitet [publ.], 1947.

GEORGIEV, K. Edin chas pri Adriana Budevskia. [One Hour with Adriana Budevskia.] In: *Literaturen glas*, № 344, 3.03.1937, p. 3.

GERGANOVA, P. *Georgi A. Stamatov*. [Georgi A. Stamatov.] Sofia: Nauka i izkustvo [publ.], 1970.

GRUDEV, S. *Krastyo Sarafov. Zhiznen i tvorcheski pat*. [Krastio Sarafov. Life and Work.] Sofia: Nauka i izkustvo [publ.], 1970.

IVANOV, V. Dejstvashtite lica v “Majstori”. [Characters in “Masters”.] In: *Priaporec*, № 219, 1927, p. 1.

YANEVA, S. “Pred izgreiv” ot St. Savov. [“Before Dawn” by St. Savov.] In: *Balgarska rech*, 1936, № 2, pp. 77–78.

KAMENOVA, A. “Albena”. [“Albena”.] In: *Svobodna rech*, № 1512, 1929, p. 3.

KARAKOSTOV, S. *Balgarski artisti*. [Bulgarian Actors.] Sofia: Balgarski pisatel [publ.], 1985.

MASALITINOV, N. O. *Spomeni, statii, pisma*. [Memoirs, Articles, Letters.] Sofia: Nauka i izkustvo [publ.], 1987.

- MINKOV, C. "Albena". ["Albena".] In: *Balgarska misal*, 1929, № 1, p. 73.
- MITOV, D. B. "Pred Izgrev", drama v 9 kartini ot St. Savov. ["Before Dawn", Play in 9 Acts by St. Savov.] In: *Literaturen glas*, № 322, 1936, p. 3.
- MUTAFOV, K. Deystvitelnost i problem na Narodniya teatar. [Reality and Problem of the National Theater.] In: *Balgarska misal*, 1925, № 1, pp. 94–105.
- PENEV, P. *Istoria na balgarskiya dramaticheski teatar*. [History of Bulgarian Drama Theater.] Sofia: Nauka i izkustvo[publ.], 1975.
- POPILIEV, R. Balgarskata drama. [Bulgarian Drama.] In: YORDANOV, N., R. POPILIEV, K. NIKOLOVA, V. DECHEVA, Y. SPASOVA (eds.). *Istoria na balgarskia teatar. Balgarskiyat teatar mezhdu dvete svetovni voyni na XX v. Tom. 4. [History of Bulgarian Theater. Bulgarian Theater Between the Two World Wars of the XX c. Vol. 4.]* Sofia: Institut za izsledvane na izkustvata – BAN [publ.], 2011, pp. 113–192.
- PUSHKARIOVA-PEHLIVANOVA, V. Otkrivane na sezona na dramata v Narodniya teatar. "Pred izgrev" ("Kara Tanas"), drama ot St. Savov. [Season Opening in the National Theater. "Before Dawn" ("Kara Tanas"), Play by St. Savov.] In: *Beseda*, 1936, № 2, p. 26.
- SAGAEV, K. Zashto "Albena" ne e drama. [Why isn't "Albena" a Play?] In: *Pladne*, № 122, 1929, p. 2.
- SIRAK SKITNIK. ["Albena".] In: *Slovo*, № 2037, 1929, p. 1.
- TENEV, L. *Aktiori i roli*. [Actors and Roles.] Sofia: Nauka i izkustvo, 1956, p. 27.
- TIHOLOV, P. *Krastiyo Sarafov na scenata i v jivota*. [Krastyo Sarafov on Stage and in Life.] Sofia: Prosveta [publ.], 1946.
- UVALIEV, P. "Pred izgrev". ["Before Dawn".] In: *Balkan*, № 19, 1936, p. 4.
- VASILEV, V. "Albena", drama ot Yordan Yovkov. ["Albena", Play by Jordan Jovkov.] In: *Zlatorog*, 1929, № 5, pp. 258–262.
- VASSILEV, V. "Boriana", drama ot Jordan Jovkov. ["Boriana", a Play by Yordan Yovkov.] In: *Zlatorog*, 1932, № 7, pp. 335–339.
- VASILEV, V. "Maistori", drama ot Racho Stoyanov. ["Masters", a Play by Racho Stoyanov.] In: *Zlatorog*, 1927, № 10, p. 397.
- ZAHARIEV-CHEMERA, P. "Majstori", drama v 4 deystviya ot Racho Stoyanov. ["Masters", a Drama in 4 Acts by Racho Stojanov.] In: *Obshtestvena misal*, 1927, № 6–7, p. 435–437.
- ZIDAROV, K. "Pred izgrev", drama ot St. Savov. ["Before Dawn", a Play by St. Savov.] In: *Brod*, 1936, № 8, p. 3.

THE ACTOR AND THE NATIONAL DRAMA BETWEEN THE TWO WORLD WARS

Abstract. The text is part of a larger research which pertains to the study of the problems of acting in national dramaturgy during the 20th century in Bulgaria. The main focus is on the first performances of Bulgarian plays on the stage of the National theatre between the two world wars. A special accent is put on the already established as classical dramas of St. L. Kostov, Y. Yovkov, R. Stoyanov, G. Raychev and others. Although Bulgarian drama

from that period in a way is domestic and petty bourgeois the actors created some of their best characters in national plays. According to the preserved evidences the experience of the first stage interpretations of “Golemanov”, “Albena”, “Boryana”, “Masters”, “Deer’s Kingdom” left deep traces into the minds of the spectators with the symbioses between the actor and the role as a result of the effort from the both sides of the performers and the audience during the whole theatrical process. The national drama, written “on the backs of the actors”, gives a lot of opportunities to the contemporaries for empathy and unforgettable moments.

Keywords: actor, acting, national drama, “Golemanov” – St. L. Kostov, “Albena”, “Boryana” – Y. Yovkov, “Masters” – R. Stoyanov, “Deer’s Kingdom” – G. Raichev

Yoanna Spassova-Dikova, Prof., PhD

ORCID ID: 0000-0002-3270-0154

ResearcherID: E-6279-2017

Institute for Art Studies – Bulgarian Academy of Sciences

21 Krakra Str., Sofia 1000

E-mail: joanna.spassova@cu.bas.bg